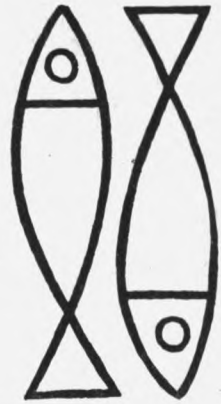

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

De grond van het gezegende leven

(Efeze 1:7)

Verlossing — bloed — vergeving — overtredingen.

Dat zijn de woorden die in vers 7 voorkomen. Misschien wéét u het dan al wel!

Het oude verhaal: Adam en Christus, het paradijs en Golgotha. Maar dat stadium zijn veel "christenen" allang gepasseerd. Altijd weer hetzelfde. "We moeten van die melk eens af. We moeten aan de vaste spijzen."

Verlossing — bloed — vergeving — overtredingen.

Woorden, woorden. Hoe vaak hebben wij die gehoord. Hoe vaak hebben we die in de mond genomen om iets goeds te zeggen. En hoe weinig hebben we de zin ervan verstaan. Deze woorden zijn kerkmensen soms in de mond bestorven. Inderdaad: bestorven!

Want wie bij het bed van een buurman of tijdens een evangelisatiebezoek zo spreekt en een aantal voor ons bekende klanken weggeeft en dan zegt, als de mensen niet reageren: Zij lusten het evangelie niet meer, het is boter aan de galg gesmeerd, die vergist zich wel!

De prediking van het evangelie, waartoe de hele gemeente geroepen is, blijft een moeilijke zaak. Want wie woorden en termen en kerkelijk jargon gebruikt, die zal moeten constateren, dat hij over een andere golfengte uitzendt. Er is geen ontvangst. Het wordt niet verstaan. En wat niet verstaan wordt, kan ook niet geaccepteerd worden.

Wie met mensen in een ziekenhuis bidden gaat moet zich bijvoorbeeld wel realiseren, dat er heel wat mensen zijn, die denken dat bidden zoiets is als een gelukspoppetje aan je bed gehangen krijgen of een kwartje in de automaat van God werpen en het begeerde komt er uit.

Wat gaat er eigenlijk meespreken in de gedachten van onze medemensen als we tot hen spreken van: verlossing, bloed, vergeving, overtredingen, genade?

Paulus wist er iets van. Hij was volop een kind van zijn tijd. God heeft in hem een prediker gekozen, niet groot geworden in een ghetto, maar opgegroeid in Tarsus, een knooppunt van handel en bedrijf. Daar ontmoetten elkaar oost en west. En de gesprekken die hij hoorde en voerde hebben hem doen verstaan de laatste vragen en de diepste nood van zijn dagen. Hij wist wát er aan gedachten en verlangens losgewrikt werd als hij het woord verlossing sprak.

Verlossing — dat betekende voor velen destijds: bevrijd worden van nood en zorg, van onzuiverheid en stoffelijkheid. Bevrijd van het lichamelijke weer opstijgen naar de lichtwereld. U kent de voorstelling: het lichaam is een kerker voor de edele ziel, een kooi voor die goddelijke vogel, de tralies voor die eeuwige vrijheidsstrijder. En verlossing wil zeggen: terugkeren tot de vrijheid, waaruit de menselijke geest gekomen is en waarin die geest leefde voor hij werd ingekerkerd in

het lichaam; zich reinigen van de smetten van het aardse en de stoffelijkheid en de gemeenschap herstellen met de geestenwereld "boven de sterren". Daar kan een mens zelf heel wat aan doen: door vasten en oefening van het vlees, door reiniging en zuiverheid de macht van de aardse zinnen temmen en de stem van de godheid horen.

Dáár heeft Paulus gebracht de boodschap van verlossing door het kruis.

Wat gaat er eigenlijk vandaag meeklinken als het woord verlossing gebruikt wordt?

De één zegt: "de noodzaak van verlossing is een waan van kleine zielen, die het leven niet aan-kunnen en niet aan-durven".

Alleen zelf-verlossing is mogelijk. De sterke wil moet er zijn die de wereld zo doet zijn als wij het willen.

Een tweede drukt het zo uit: De enige weg om aan de angst van dit bestaan te ontkomen is "een blindelings en donker verslaven aan de koortsen van het genot".

Anderen zijn er, die in massieve woorden ons de misère van deze wereld kunnen tekenen en die daar hart-grondig door geraakt zijn: ze zien, ze ervaren het kapot-zijn van ons bestaan. En voor hen betekent verlossing: bevrijding van die ellende en die ondergang. Door eigen dappere kracht moeten we trachten dat te doen verdwijnen. En moeten we tóch ondergaan, dan zullen we die ondergang tegemoet gaan als helden: ongebroken en glorieus zullen we dan verdwijnen.

Paulus zegt: verlossing is een zaak van Christus. En dat betekent: vergeving van de misdaden. Al het andere, dat gezegd wordt, doet niet ter zake. Want er is uiteindelijk maar één zaak: onze schuld. En maar één reding: die van Gods Geliefde.

Wie voor de vraag van de verlossing komt te staan moet weten dat het daarin gaat om bevrijding van zonde; en zonde is misdaad. Anders niet!

De tegenwerping klinkt: daar heb je het al weer. De ellende en de rottigheid van deze wereld en van de mensen raakt die christenen niet. Daar gaan ze aan voorbij: discriminatie, onderdrukking, slavernij, woningnood, achterstelling, verwoesting, terreur, dictatuur, perversie, verslaafdheid.

Het is niet waar. Die ellende is moeilijk te dragen, ook voor toeschouwers. We willen graag het woord: ondraaglijk en onverdraaglijk gebruiken.

Maar als het er op áánkomt — en het kómt er op aan — dan is in dit leven één zaak onverdraaglijk: dat het tussen God en ons niet in orde is.

Die breuk, die vijandschap, die perversie van onze kant, dat discrimineren van de ene God, dat schofferen van zijn schepping, de misdaad tegen Zijn schepselen, dát is eerst onverdraaglijk: tegen U, U alleen hebben wij gezondigd.

De diepte van de verlossing is alleen te kennen bij het zicht in de afgrond van de

overtredingen. Ook dat weten we niet goed meer.

Men zegt: zonde, overtreding, och, dat is niet anders dan een vorm van on-ontwikeldheid, gebrek aan doordenken. Eigenlijk onkunde. Of: een zaak van geestelijke ongezondheid. Als de mensen maar eens konden bevrijd worden van de spanningen en de conflicten waarin ze leven en die als een nest giftige slangen in hun hart huishouden, dan hield ook de zedelijke wanorde wel op.

Het woord: zonde, het woord: misdaad wordt nog gebruikt, maar men bedoelt tenslotte: onmacht, gebrek aan gezond verstand, tekort aan levensduur.

Daarom zijn overtreders, misdadigers geen booswichten, maar zieken, geen ellendelingen maar dwazen. Ze moeten genezen worden.

Paulus zegt dit: Gód werd beledigd, Zijn hart bloedde om wat zijn schepselen en kinderen Hem aandeden, wij hebben de woorden van het leven vertrapt, wij hebben de rechte weg verlaten, waarop Hij met ons wandelde, wij hebben ons losgerukt uit Zijn handen, wij voedden vijandschap tegen Hem van Wie we alles hadden.

Dát is misdaad. Niet anders te typeren. Dát is onze nood. Dát is onze schuld.

Maar midden in die schuld barstte het evangelie los: geen woorden spraken we tot God, toch kwam er ant-woord: Wij hebben in Hem (Christus) de vrijkoop door zijn bloed, de vergeving van de misdaden.

Dat was Gods geheim: Hij verloste ons in Christus. En de prijs die betaald werd was leven, uniek leven. Het leven moest gegeven worden van Eén, wiens bloed niet het bezinksel kende van de kanker der misdaden, dat unieke bloed van de Geliefde Gods.

God vroeg oog om oog en tand om tand en leven om alle leven.

Hij gaf het.

God vergaf de misdaad.

Zo is er vergeving. Al die overtredingen zijn verdwenen. Zij zijn er niet meer.

En die verlossing hebben we in Hem.

Hebben, niet als een kussen waarop we heerlijk kunnen zitten, maar dat hebben we zoals de drenkeling boven donker water het touw van de helicopter gegrepen heeft. En als we dat vasthouden, hebben, blijven we bevrijd van die donkerheid daaronder.

Zo heeft God ons verlost. Door dat bloed van Golgotha. Dat feit ligt onwrikbaar, massief vast.

Wij, die niet zochten, hebben toch de vaste grond gevonden, waarin ons anker eeuwig rust. Want we zijn gevonden.

Eén naam is onze hoop. Eén grond heeft Christus' kerk.

"Het is volbracht." Dat riep Hij uit.

Gezegende mensen, die dat Woord horen.

Z.

v. O.

De mensen niet met de „vrijmaking” om de oren slaan

In ons artikel van verleden week maakten we de lezers attent op de uitspraak van de Chr. Geref. pred. ds. J. H. Velema, dat bij een eventuele vereniging van andere kerken met de Chr. Geref. een oordeel over de "Vereniging van 1892" geen rol mag spelen.

Dat wil zeggen:

Als b.v. de Vrijgemaakte Kerken met de Chr. Geref. over een vereniging zouden praten, zouden de Vrijgemaakten van de Chr. Gereformeerden niet mogen eisen: Jullie, Chr. Gereformeerden, moeten eerst erkennen dat wat jullie in 1892 deden **zondige kerkscheuring** was.

En de Chr. Gereformeerden zouden van de Vrijgemaakten niet mogen vragen: jullie moeten eerst erkennen dat ons "Chr. Gereformerd" blijven, ons **niet** meegaan met de vereniging van Afscheiden en Dolerende kerken **een Gode welgevallige, een kerkreformatische daad** is geweest.

Neen, als het tot zo'n vereniging zou komen zou de grondslag daarvan uitsluitend en alléén mogen zijn de overeenstemming in de belijdenis, het gemeenschappelijke aanvaarden van de Gereformeerde confessie als "formulieren van enigheid".

Ik heb er toen ook op gewezen dat jaren geleden reeds precies hetzelfde door prof. Schilder werd gezegd.

Ik wil onder herenigingsdaden, zo schreef hij, geen andere grondslag leggen dan de belijdenis. "Ik zal niet eisen, dat een ander mijn kijk op de **historie** deelt, zal hij met mij in één kerk leven. Ik eis alleen, dat we aan beide zijden de belijdenis handhaven."

Natuurlijk, Schilder was er diep van overtuigd dat de "vereniging van 1892" een werk Gods, een daad van kerkreformatie was. Maar hij weigerde pertinent dat de Chr. Geref. broeders dat óók zouden erkennen vóór en aler het tot een vereniging van Chr. Geref. en Geref. Kerken zou komen.

Door te weigeren deze erkenning als voorwaarde voor vereniging te stellen bleef Schilder geheel in de historisch Gereformeerde lijn. En, wat meer zegt: ook in de lijn van de Heilige Schrift. Want in de Heilige Schrift wordt voor het lid zijn van het lichaam van Christus, dat is het lid zijn van zijn kerk geen enkele andere voorwaarde gesteld dan het in-Hem-ingeplant-zijn-door-het-geloof.

Over de kwestie waar het hierbij om gaat willen we nog wat meer zeggen.

☆☆☆

Kort na de Afscheiding, reeds vier jaren daarna, kwam het tot een scheuring in deze kerken.

Van de Afscheiden Kerken scheidden zich toen namelijk af de zgn. **Gereformeerde Kerken onder het kruis**. Ze deden dat omdat de Afscheiden Kerken in 1837 een nieuwe kerkenordering hadden aanvaard.

Ongelofelijk fel stonden deze kerkengroepen tegenover elkaar. Ze scholden elkaar uit voor al wat mooi en lelijk is. De "Kruisgemeenten" verweten de "Afscheidenen" dat ze niet zuiver waren in de leer der voorverordening, dat ze de algemene verzoening predikten, de welmenende aanbidding van genade aan alle mensen verdedigden, de elendestaat van de mensheid voorbijgingen enz. En vooral pretendeerden zij de éniige wáre Afscheiden Geref. Kerk in Nederland te zijn.

Maar ondanks dit alles, en ondanks de felle polemiek daarover kwam het toch tot een vereniging van deze beide gescheiden kerkengroepen. En wel in 1869 op de synode van Middelburg.

Het was voor velen zonder meer een wonder Gods dat dit geschiedde na de jarenlange verwijdering, strijd, polemiek en verdachtmaking.

Bij deze vereniging vond men elkaar uitsluitend en alleen op de basis van de gemeenschappelijke confessie.

Officieel werd door de zich verenigende kerken verklaard dat ze nu één kerk vormden, zich houdende, wat de leer en de bediening der sacramenten betreft aan de Formulieren van Eenheid... benevens de Liturgi-

sche Schriften; en voor de kerkregering aan de Dordsche kerkorde van 1618 en 1619, zoveel de omstandigheden dit niet verhinderen." ¹⁾

Maar daarbij werd nóg wat bepaald en wel met alle nadruk.

Dit namelijk: „**dat men niet zou treden in hetgeen achter ons ligt.**" ²⁾

Opzettelijk en uitdrukkelijk werd daarmee uitgesproken dat men elkaar in de beoordeling van het verleden — dus ook van de kerkscheuring volledig zou vrij laten.

De Afscheidenen van 1869 bezaten zoveel Schriftuurlijk inzicht dat ze weigerden de **historie** of een bepaald **oordeel over een historisch gebeuren** tot een **norm** voor kerkelijke gemeenschap te verheffen.

Een man van de vroegere kruiskerken mocht blijven zeggen: dat we ons in 1838 afscheiden van de Afscheiden Kerken was goed!

De vroeger afgescheidenen mochten blijven zeggen dat de "afscheiding" van 1838 een zondige kerkscheuring was.

In dat opzicht liet men elkaar volkomen vrij!

☆☆☆

Precies hetzelfde geschiedde bij de vereniging van de Afscheiden en de Dolerende Kerken.

Er waren heel veel verschillen tussen deze twee kerkengroepen. En er werd tussen de leidende figuren daarvan soms fel gedebatteerd. Door vele afgescheidenen werd de Doleantie, door vele dolerende de Afscheiding scherp veroordeeld.

Een van de meest diepgaande verschillen tussen deze twee kerkengroepen was dat, globaal genomen, de Afscheidenen van oordeel waren dat de Ned. Herv. Kerk een valse kerk was, terwijl weer, globaal genomen, de Dolerenden weigerden dat vonnis over deze kerk uit te spreken.

In verband hiermee oordeelden de Afscheidenen het noodzakelijk dat gelovigen zich "**afschieden**" van de Ned. Herv. Kerk.

De dolerenden beschouwden dat evenwel als ongeoorloofd. Zij wilden niet anders doen dan "**breken met de hiërarchische organisatie**" die zich van de Ned. Herv. Kerk had meester gemaakt en haar beheerste.

't Spreekt vanzelf, dat deze kwestie bij de besprekingen om tot kerkelijke eenheid te komen een uiterst belangrijke rol speelde.

Maar het einde daarvan was dat de beide kerkengroepen zich verenigden uitsluitend en alleen op de grondslag van de drie formulieren van enigheid en de Dordste Kerkorde.

Uitdrukkelijk werd daarbij nu uitgesproken dat men elkaar in de zienswijze ten aanzien van de Ned. Herv. Kerk, en dus ook in de kwalificatie daarvan als **valse kerk**, volkomen zou **vrijlaten**.

Men vond elkaar over en weer in de uitspraak, dat men ten aanzien van de kwestie "afscheiding" of "doleantie" zich op het standpunt plaatste, "dat beide groepen zonder elkander hierin te oordelen haar eigen praktijk en de daarmee samenhangende kerkrechtelijke beschouwing voor eigen rekening zouden laten." ³⁾

De Afscheidenen en de Dolerenden uit 1892 bezaten weer zoveel Schriftuurlijk inzicht dat ze weigerden de **historie** of een bepaald **oordeel over een historisch gebeuren** tot een **norm** voor kerkelijke gemeenschap te verheffen.

☆☆☆

Een soortgelijk iets — soms herhaalt zich de historie — geschiedde na de vrijmaking van 1944.

Onmiddellijk na deze kerkhistorische gebeurtenis zochten de vrijgemaakte kerken contact met de Chr. Geref. Kerken.

De man die daarop vóór alles aandrong was Schilder.

Hij had reeds jaren voor de vrijmaking herhaaldelijk geschreven dat de vereniging tussen de Geref. en de Chr. Geref. Kerken naar zijn overtuiging een eis Gods was. Om

die eenheid voor te bereiden had hij jarenlang met de Chr. Gereformeerden gepolemieerd.

De bedoeling van die polemiek was vooral aan te tonen dat de verschillen welke er tussen de Geref. Kerken en de Chr. Geref. bestonden geen grond waren in Gods oog om kerkelijk gescheiden te blijven. De bedoeling ervan was, zo schreef Schilder zelf eens letterlijk, "**aandacht** voor deze controversen (tussen de Geref. en de Chr. Geref. Kerken C.V.) te vragen, en daardoor de brandende kwestie van deze totaal zinloze breuk weer in het middelpunt van de belangstelling te plaatsen."

En waarom hij het gescheiden zijn van deze twee kerkengroepen een zonde voor God achtte omschreef hij eens aldus: "Moet ik in de kerk mij verenigen met aardige lieden, goede karakters, met mensen die toch eigenlijk, als je ze maar aanspreekt, wel "meevallen"? Ik ben bang voor zo'n broedplaats. De kerk is, God zij geloofd, nog geen clubje. Ik wil de "persoonlijke" sfeer, de "ziel" en haar bewegingen van anti- en sympathie, **bewust uit** het debat gehouden zien. Als onze Kerken komen tot eenheid met de Chr. Geref. Kerk, dan zie ik **van te voren** weer enkele **tientallen jaren van narigheid**. We krijgen dan weer bezwaren, die bij ons langzamerhand overwonnen zijn. Predikanten van deze en van die "ligging". Leiders die voor "vol" gerekend worden en andersom, die men, nu ja, verdraagt. En zo voort. En zo voort. **Maar dat hindert mij niet**, want de "kerk", die een genoeglijke "sfeer" kweekt en tot samenlevings-schema maakt, is weer naar de secte-ideetjes. Ik aanvaard **om Christus' wil, zodra men ginds maar wil**, al de moeiten, die een hereniging meebrengen zal, omdat Gods gebod ons hier **beveelt**, omdat pneuma (geest - C.V.) geen psyche (ziel -C.V.) is, omdat het miskenning van het karakter der **kerk** is, indien men de verbindingsgangen van den Logos binden wil aan "zielscontact", of persoonlijke omgangsmoeilijkheden. Men moet zich bewust om Christus' wil kerkelijk laten samenvoegen óók met mensen, die men niet prettig vindt, met typen, die een andere structuur vertonen, mits zij maar bukken voor dezelfde belijdenis." ⁴⁾

Zo schreef Schilder in 1933.

In deze woorden komt wel zeer duidelijk uit zijn echt gereformeerd, echt oecumenisch kerkelijk besef.

Van zijn kant stond **niets** de vereniging met de Chr. Geref. Kerken in de weg.

Hij had er, zo zou hij later zeggen, zelfs de Theologische Hogeschool in Kampen voor over.

☆☆☆

Geen wonder dat deze Schilder onmiddellijk na de vrijmaking aandrong op vereniging van de Chr. Geref. en de Vrijgemaakte Kerken.

Maar een zeer heet hangijzer daarbij was de "Vereniging van 1892"!

De Chr. Geref. broeders leefden in de vaste overtuiging dat het niet-meegaan met de Vereniging **goed** was geweest en die Vereniging zelf kwaad, niet welgevallig in de ogen des Heren.

Prof. Schilder en andere Gereformeerden hadden daartegenover betoogd: die Vereniging was een opdracht en een gave van God. En het niet-meegaan ermee in wezen **kerkscheuring**, een **sectarisch** werk!

Bovendien — om de verschillen nog wat groter te maken — veroordeelden ook Chr. Gereformeerden de Vrijmaking.

"Toen de synode van 1943 de slechte leeruitspraken nam had u zich van de Geref. Kerken moeten afscheiden en u bij ons moeten voegen," zeiden zij.

De Vrijgemaakten daarentegen beschouwden de Vrijmaking als een **reformatische daad** ten gevolge waarvan ze bleven wat ze reeds vroeger waren. Namelijk: de Gereformeerde Kerken van Nederland.

In de beoordeling van "1892" — de Vereniging — en van "1944" stonden de partijen dus wel zeer scherp tegenover elkaar!

Je kunt wel zeggen: lijnrecht tegenover elkaar. Tegenover het ja van de één stond het neen van de ander.

En toch vonden de partijen elkaar op dat punt volledig!

Omdat ze van standpunt veranderden?

Of een of ander compromis-oplossing fabricerden?

Neen.

Dat geschiedde omdat beide partijen verklaarden dat een verschillend oordeel over het kerkelijke gebeuren van 1892 of van 1944 nooit of te nimmer een verhindering voor kerkelijke vereniging mocht zijn.

Want en de Chr. Geref. en de Vrijgemaakte broeders konden zich volledig vinden in de uitspraak: "dat naar hun oordeel verschillende beschouwing over een feit in het verleden (1892) geen struikelblok mag zijn op de weg der vereniging".⁵⁾

En precies zo oordeelden beide groepen deputaten ten aanzien van het feit uit het verleden dat als "de vrijmaking van 1944" wordt aangeduid.

Onze deputaten voegden aan deze verklaring nog de diepe veelomvattende vraag toe: "Oordeelt God ons vandaag ernaar hoe we over 1892 denken?"⁶⁾

Deze vraag is een retorische vraag!

Dat wil zeggen: de meest sterke uitdrukking van wat de vrager positief zeggen wil. En dat moeten we zo omschrijven: **God oordeelt ons vandaag er niet naar hoe we over "1892" of "1944" denken, maar hoe we vandaag als mensen, gelovigen, kerken voor zijn aangezicht zijn.**

De Chr. Gereformeerden en de Vrijgemaakte Gereformeerden bezaten blijkens het bovenstaande zoveel Schriftuurlijk inzicht, dat ze weigerden de **historie** of een bepaald **oordeel over een historisch gebeuren** — de Vereniging van 1892, de Vrijmaking van 1944 — tot een **norm** voor kerkelijke vereniging, voor kerkelijke gemeenschap te maken.

Als zodanig aanvaardden ze alléén Gods Woord en de daarop gefundeerde belijdenis.

☆☆☆

En nu is het 1967.

En de vraag komt op ons af: hebben wij, vrijgemaakten in vrijgemaakte kerken nog hetzelfde Schriftuurlijke inzicht als onze vaders in 1869, 1892, 1944?

Dat wil zeggen: zijn we nog van overtuiging dat een stuk kerkhistorie en een **oordeel over een kerkhistorisch gebeuren** nooit of te nimmer een **basis** kan zijn voor het bestaan van een kerk, voor kerkelijke gemeenschap, voor kerkelijke hereniging?

Ook dat stuk kerkhistorie dat "vrijmaking" heet kan noch mag dat niet zijn, want God oordeelt ons als personen en kerken niet meer wat we in 1944 waren en deden, maar **naar dat wat we nu zijn en doen.**⁷⁾

En ook een **oordeel** over "1944" kan noch mag basis zijn voor een kerk, voor kerkgemeenschap of kerkhereniging.

Want dan stellen we dat oordeel gelijk aan de Heilige Schrift of de confessie. De kerk mag zich alléén funderen, kerkelijke gemeenschap zoeken met anderen en kerkelijke vereniging najagen op de grondslag van de Heilige Schrift en in uitsluitende binding aan de belijdenis met niets daarnaast.

C. V.

¹⁾ **Handelingen** enz. Art. 28, blz. 20. De uitdrukking dat men de K.O. zal eerbiedigen "voor zover de omstandigheden dat niet verhinderen" werd bij deze bepaling gevoegd omdat men toen nog leefde bij de K.O. voor zij in 1905 werd gewijzigd. In de oude K.O. stonden verschillende bepalingen welke op de toestanden in de Republiek betrekking hadden. Deze werden in 1905 weggedaan.

²⁾ **Handelingen** enz. Art. 19, blz. 20.

³⁾ **Acte van de derde voorlopige synode**, 1891, blz. 80-81. Sikkell schreef na de vereniging: "dat van de kerken **op geen enkel punt** loslating van haar **beginsel of verklaringen** in strijd met het beginsel geëist werd". En Lindeboom hierop reagerende verklaarde: "Evenmin als broeder Sikkell de **Afscheiding** als ongeoorloofd zal bestrijden, evenmin ik de **Doleantie**". Lindeboom verklaarde voorts dat naar zijn overtuiging de gelovigen die lid van de Ned. Herv. Kerk waren desalniettemin "naar hun geestelijk wezen" toch tot de ware kerk van Christus behoorden. Uitvoerig schreef ik over deze kwestie in een reeks artikelen "Een kerkelijke discussie over de valse kerk". **Opbouw**, Achtste Jaarg., blz. 106-137.

⁴⁾ **De Reformatie**, 13e jaarg., 28 april 1933.

⁵⁾ **Correspondentie en samenspreking met Deputaten van de Chr. Geref. Kerken**. De deputaten voegden aan het geciteerde woorden toe die ik boven reeds aanhaalde: "Ook in 1869 is de vereniging tot stand gekomen "zonder te treden in het gene wat achter ons ligt."

⁶⁾ **Idem**.

⁷⁾ Men denke hierbij aan het woord van Schilder: "God eert het **instituut**, verplicht daartoe ook ons, maakt er een consciëntie-zaak van voor mij, maar Hij blijft vrij van Zijn kant. Hoewel Hij ons bindt aan de eis van kerkvergadering, is Hij toch **vrij** van Zijn eigen wetten en Hij kan roepen waar Hij wil roepen, hoeren en tollenaars en zondaars gelijk Hij ook doet. En de stroom (nl. van Gods kerkvergaderingsactie - C.V.), die bij ons is, kan Hij doen **verzanden** en doen uitgaan naar een andere plaats." Preken III, 230-231. Voor dat laatste hebben we zeer te vrezen! Een eerste kenmerk van dit laten verzanden van Gods kerkvergaderingswerk is het elkaar verbijten en vereten der broeders.

„Kerkelijk Leven“

„God behoeft zijn kerk in Kampen“

De bede, hierboven vermeld, heeft natuurlijk bij voorbaat de instemming van ieder die de kerk des Heren liefheeft. Zoals we deze bede dagelijks opzenden met de tweede bede van het Onze Vader, in de uitlegging waarvan de catechismus de hele wereldkerk betreft: "Bewaar en vermeerder Uw kerk, verstoort de werken des duivels en alle heerschappij, welke zich tegen U verheft, mitsgaders alle boze raadslagen, die tegen Uw heilig Woord bedacht worden." Dat gebed is wel dagelijks nodig voor de kerk, verspreid en verstrooid over de gehele wereld, en aan wat voor plaats God haar ook gesteld heeft. Ook voor de kerk in Kampen, ook voor de Gereformeerde Kerk van Kampen. En zulk een voorbede voor deze kerk van Kampen behoort door allen, die tot haar behoren, alleen maar te worden gewaardeerd.

Edoch, beluistert men deze publieke voorbede in het verband, waarin ze werd opgezonden, dan heeft dat in dit geval een onaangename nasmaak. Het verband bestaat uit een drietal artikelen in de Gereformeerde Kerkbode voor Groningen, Friesland en Drente. Schrijver van deze artikelen is ds. D. van Dijk. Titel: "Een preek, die niet deugt." De bede vormt de slotzin van het derde artikel: "God behoeft Zijn kerk in Kampen." En deze bede is tegelijk een alarmkreet door de drie noordelijke provinciën. Ze roept herinneringen op aan de woorden die de destijdsse Bondskanselier Kurt von Schussnig via de radio de wereld in riep: "Gott behüte Oesterreich." Dat was ook een bede met alarm: het was aan de vooravond van de dag, waarop de Führer met zijn horden het vrije Oostenrijk onder de voet zou lopen om, het was 1938, vervolgens dit vertreden van recht en trouw door een volkstemming te laten "rechtvaardigen".

Ds. Van Dijk slaat alarm.

Oorzaak: in Kampen heeft, volgens ds. D. van Dijk dan, een dominee een preek verprutst. De uitdrukking herinner ik mij van een predikantenconferentie uit de mond van ds. J. Vink. Die zei dat toen zo: "We hebben allemaal wel eens een preek verprutst." Maar wijlen collega Vink zei toen, dat dáaraan een dominee en een kerk niet moesten beoordeeld worden. Dát oordeel diende gevormd te worden niet op grond van één 'verprutste' preek, maar aan de doorgaande leer. Als de dominee eens een preek verprutst dan is er nog geen reden om alarm te slaan en om publiek te bidden: "God behoeft zijn kerk te..."

Daarmee is ds. D. van Dijk het ongetwijfeld eens. Hij heeft zelf eens een referaat gehouden over de preekmethode van de dominees in de kerken der afscheiding, en het loog er waarlijk niet om. Van die preken bleef er niet veel heel. Het heeft ds. D. van Dijk niet weerhouden die afgescheiden kerken voor de ware kerk van Christus in het Nederland der vorige eeuw te houden.

We herinneren ons meer. Ds. Van Dijk heeft meer dan eens verklaard dat hij eigenlijk eerst toen hij zo tegen de twintig jaar predikant was er achter gekomen is hoe hij preken moest. Dat hij dat eerlijk bekende is geen schande en dat het zo was ook niet. We blijven allemaal in dit leven, om met Calvijn te spreken, leerjongeren van Christus. En het zou erg zijn als we in de loop van onze predikantenloopbaan er niet wat bij leerden en ook veel afleerden. Dominee Van Dijk heeft dus ook meer dan één preek verprutst. Toch

TE BERDE

Wij lazen in het Ger. Gezinsblad een „meibloempje“, gewijd aan de dans, de paardans wel te verstaan. We vonden dat meibloempje en die dans een aardig span, een treffend samengaan. Maar o wee, dat meibloempje bleek weldra een oude, oeroude knotwilg te zijn die uit zijn afgehouden tronc nog ieder jaar nieuwe spruiten deed ontstaan. De kern van dit meibloempje bestond uit een praatje tussen twee jongens; de één was gereformeerd en tegen dansen, de ander was een ongelovige en vóór dansen. Toen in dit praatje zonneklaar bleek dat sex bij dansen een rol speelde, was voor de gereformeerde jongen de kous af in tegenstelling tot die ongelovige jongen die zei: „nou en wat dan nog?“. Het antwoord hierop werd de lezer niet onthuld en werd vervangen door een korte meditatie van de volgende inhoud: „De Heiland zei eens: wie een vrouw (nog maar) aanziet om haar te begeren heeft in zijn hart reeds overspel met haar gepleegd. Hoeveel te meer: wie een vrouw aanraakt om haar te begeren“.

Deze meditatie illustreert een zeker gereformerdendom dat meer dom is dan gereformeerd. In de eerste plaats moet opgemerkt worden dat de laatste zin van deze meditatie, beginnende met „hoeveel te meer“ niet uit de mond van de Heiland is opgetekend, maar uit de duim van een (zondig) mens is gezogen. Afgezien van het feit dat we hier met een zuigdemostratie hebben te doen, is de inhoud ook onjuist. Nergens in de bijbel is het aanzien van een vrouw om haar te begeren verboden. Christus heeft het in Matth. 5 : 29 over echtscheiding en in dát verband veroordeelt hij iedere getrouwde man een andere vrouw te begeren, hetzij in gedachten, hetzij in aanraken, of op welke manier ook. Tot zover wat betreft deze z.g.n. Schriftuurlijke dekking om het dansen als zondig te verbieden. Ons inziens ligt echter de oorzaak van het kwaad dieper, n.l. in de beoordeling van sex.

Om dit in te zien fantaseren wij het gesprek tussen die twee jongens nog even verder. „Naar welk verjaarsfuijje — zo vroeg de ongelovige jongen — ga jij liever, waar wel meisjes of waar geen meisjes zijn?“. Aannemende dat we met een normaal gestructureerde, gereformeerde jongen te doen hebben, verwachten we stellig als antwoord: „met meisjes!“. Dus...

Het is tragisch maar waar dat onze vaders een zware schuld — en deze zin vloeit niet per abuis uit onze pen — een zware schuld op zich en op hun nakomelingen hebben geladen door de oude traditie in deze — we denken aan Cats en Huygens — te verruilen voor een Puriteinse. Sex en al wat daarmee in verband stond b.v. sexuele voorlichting was voor hen taboe, daar sprak je niet over, dat was met zonde besmeurd.

Met dit idee van sex is menig gereformeerde jongen en menig gereformeerd meisje het leven ingestuurd met al de heilloze gevolgen daarvan. Het was deze Puriteinse visie, waarvan we blijkbaar nog niet af zijn, die een vieze, stinkende jutezak wierp op een kostelijk scheppingsgegeven.

Sex is een scheppingsgegeven, is het bewustzijn b.v. van een jongen van zijn eigen manlijk geslacht dat anders is als dat van een meisje en dit bewustzijn ontplooit zich voornamelijk tijdens de puberteitsjaren. Dit is volkomen natuurlijk, d.w.z. in overeenstemming met de door God geschapen natuur van de mens. Het is eveneens volkomen natuurlijk dat jongens en meisjes met elkaar contact zoeken, ze zijn toch ook op elkaar afgestemd geschapen. Adam miste een hulp voor zichzelf en dat heeft sindsdien iedere man en iedere vrouw ondervonden. Vele mannen zullen een vrouw aangezien hebben om haar te begeren, dat kan zondig geweest zijn, maar dat hoeft niet. Inderdaad, de zonde heeft geen halt gehouden voor de sex, maar naar aloude gereformeerde belijdenis is daardoor sex op zichzelf nog geen zonde geworden. Hierover zou nog veel te zeggen zijn en dat is hard nodig. Wij eindigen met op te merken dat ieder die tegen dansen wil waarschuwen daartoe volkomen de vrijheid heeft, maar hij mist ons inziens de Christelijke vrijheid om te zeggen: dansen mag niet want daar komt sex bij te pas. Dan zeggen wij in overeenstemming met de aloude gereformeerde belijdenis: „Nou en wat dan nog!“

Westerhuis

zegt hij, en ik heb daar geen bezwaar tegen! — altijd dienaar van ware kerken van Christus geweest te zijn, zo voor als na de vrijmaking. En zo helemaal niet in de trant van "God behoeft de kerk te K., U, en G."

Waarom dan toch zulk een publiek alarm en een publiek aanroepen van de Naam des Heren over één verprutste preek in Kampen? Gesteld al dat die preek verprutst is? Hetgeen te bezien staat.

Voor ik daarover ga schrijven nog iets.

Het is ds. Van Dijk natuurlijk als lezer van De Reformatie niet onbekend dat er naar aanleiding van die preek, die van mijn geachte collega J. O. Mulder, zo iets als een kwestie dreigt te ontstaan, om niet te zeggen dat er een kwestie is. Een PLAATSELIJKE kwestie. En het is hem bekend, dat ds. J. O. Mulder mede op grond van deze preek bij de kerkeraad van Kampen is verklaagd als te zijn: "een valse herder; een dief in de schaapskooi van Christus; een wolf in schaapskleren, een geveinsde en wat dies meer zijn. En ds. D. van Dijk weet dat hij: schrijvende over deze preek, bezig is met deze aanklacht en de PLAATSELIJKE kwestie.

Dat verbaast ons.

Dat ds. Van Dijk zich met een plaatselijke kwestie bemoeit. Niet met het brandblusapparaat om de eerste vuurtongetjes te verstikken.

Immers, we herinneren ons, dat ds. Van Dijk in zijn kerkbode er uit en te na betoogd heeft dat men zich met plaatselijke kwesties in de pers niet moest bemoeien. Destijds niet met de zaak-ds. J. van der Schaft van Murmerwoude, niet met de schorsing en afzetting van ds. A. van der Ziel. Wij waren van andere mening, omdat het zaken betrof, waarin publieke rechtshandelingen waren verricht door meerdere vergaderingen, die de rechtszekerheid van alle plaatselijke kerken en van alle ambtsdragers raakten. Thans echter schrijft ds. Van Dijk over een preek, een dienaar des Woords, zonder dat van enig publiek handelen van de plaatselijke kerk van Kampen sprake geweest is of enige meerdere vergadering er mee van doen heeft gehad. Hetgeen juist op het standpunt van ds. Van Dijk een raadsel geacht mag worden. "Doch er is meer."

Ds. D. van Dijk is president-curator van onze Theologische Hogeschool. De curatoren hebben op dinsdag 4 januari 1965 een uitspraak gedaan van de volgende inhoud. Het Kort Verslag, o.a. gepubliceerd in Opbouw van 21 januari 1965, pagina 336, vermeldt:

"De curatoren hebben verder gehandeld over het optreden van hoogleraren "naar buiten". Zij zijn van oordeel dat, wanneer er in bepaalde kerken moeilijkheden of conflicten zijn ontstaan, en wanneer deze bij de bevoegde kerkelijke vergaderingen in behandeling zijn, in perspublicaties de uiterste voorzichtigheid dient te worden betracht, welke voorzichtigheid ook door de hoogleraren bij alle optreden naar buiten in acht genomen dient te worden."

Nu zijn er in een bepaalde kerk, die van Kampen, laten we zeggen "moeilijkheden". Te zeggen waardoor ze veroorzaakt werden en worden zou in strijd zijn met de voorzichtigheid, die altijd en door ieder van wat staat of kwaliteit hij zij, dient te worden betracht. Maar vast staat dat er voor de deputatencuratoren, als zij mannen van hun worden zijn, werk aan de winkel is. Want vast staat dat over de plaatselijke 'zaak-Kampen' nu niet bepaald voorzichtig door De Reformatie, o.a. door de hoogleraar Kamphuis, die in Kampen "een gemeen lidmaat der kerk" is, geschreven wordt.

Maar de president-curator, ds. D. van Dijk, heeft het zich zelf bij de handhaving van deze uitspraak van curatoren niet gemakke-

lijk gemaakt, zelve doende hetgeen hij de hoogleraren der hogeschool zo ernstig ont-raden heeft.

En wat de 'verprutste' preek van mijn collega ds. J. O. Mulder betreft, ieder, die met een toegenegen hart en daarom met een paar gewillige oren deze preek gehoord of haar met 'zachte ogen' (K. Schilder!) gelezen heeft, kan weten, dat deze niet het gebruik van de artikelen 27-29 van de nederlandse geloofsbelijdenis, maar het misbruik van deze kostelijke artikelen afgewezen heeft. Hij heeft niet gezegd dat het spreken van ware en valse kerk vrucht is van een judaïstische geest, maar dat het misbruik van deze termen zulks is. Niet over een mogelijk gebruik naar buiten sprak deze dienaar des Woords, maar over een mogelijk misbruik van deze termen naar binnen. Als leden der gemeente hun meningen gaan opdringen aan hun medebroeders binnen de kerk — aan hen "ook gewassen door Christus' bloed en geheiligd door zijn Geest", zoals artikel 27 zegt, DAN, aldus ds. Mulder, is de geest van het Judaïsme werkzaam. Hij heeft niet eens gezegd: dan bent u een een Judaïst, maar hij heeft gezegd: dan drijft u een verkeerde geest. Ter ontdekking voor ieder die zulk een ontdekkende prediking nodig heeft.

Waarmee heel de stelling van mijn geachte vriend en collega Van Dijk valt.

Maar ik herhaal: ook al ZOU collega Mulder nu eens in de toepassing van deze preek hebben gefaald, was het dan nodig, broederlijk, kerkelijk, christelijk, collegiaal van collega Van Dijk de lezers, minstens in drie provinciën des lands, te alarmeren? En alsof de boze vijand met vliegende vaandel en slaande trom op het punt stond de vrijgemaakte kerk van Kampen binnen te rukken, publiek voor deze kerk te bidden: "God behoeft de kerk van Kampen"?

Collega Van Dijk, het zou u eren als u deze artikelen zoudt terugnemen. Ik weet, zulk een terugneming zou niet meevallen, maar eren zou het u wel.

U hebt, volkomen ongegrond, niet slechts mijn vriend en collega Mulder, maar ook de kerk van Kampen in kwade reuk gebracht. Ik moge u herinneren aan wat de dordtse synode in haar 164e zitting uitsprak, dat DE RECHTZINNIGE LERAARS NIET TEVERGEEFS VERDACHT WORDEN GEMAAKT en dat het oordeel over hen staat aan de KERKELIJKE VERGADERING.

Gelukkig staat het oordeel over ds. Mulder niet aan u. Al evenmin dat over Kampens kerk.

Bij het schrijven dezer regelen moest ik telkens denken aan de vermaning van Paulus aan de jonge Timotheüs: "Tegen een oude man moet gij niet uitvaren, vermaan hem als was hij uw vader." Ik heb mijn best gedaan al ben ik niet zo jong meer als Timotheüs. Ik ben daarbij opgekomen voor de eer en de goede naam van een broeder, die ook reeds de leeftijd heeft bereikt waarop Paulus zichzelf "een oude man" noemde. Filemon : 9. En al was het niet zo, dan nog, collega v. Dijk, had u, gesteld al, dat ds. Mulder zich zou hebben misgaan — des néén! — wel eens mogen denken aan Galaten 6 : 1: "Broeders, zelfs als iemand op een misstap wordt betrapt, moet gij, geestelijke mensen, hem in een geest van zachtmoedigheid terecht brengen; en let daarbij op uzelf, anders zoudt ook gij in verzoeking kunnen komen."

Het gaat toch zeker niet aan om een broeder, die de kerken zo voor als na de vrijmaking trouw en met ere gedurende zeventien-dertig jaar heeft gediend, waarvan zestien jaar de kerk van Kampen, een klaagzang ten hemel te zenden: "God behoeft Zijn kerk in Kampen".

Collega Van Dijk, dat bid ik thans ook. God behoeft haar, nu zo boos gerucht over haar door het land wordt gebracht.

G. Visee

Maar laat ik trachten op een enkel punt er wél iets van te zeggen van het bijbelse en bepaald ook het oud-testamentisch spreken uit.

Dan lijkt het niet zo moeilijk het betoog van Faber spoedig naast ons neer te leggen. Het is wel duidelijk, dat hij van ongereformeerde, vrijzinnige noties uitgaat, bijvoorbeeld blijkens in wat hij over de traditie zegt. Wanneer wij hem gelijk gaven, konden wij in elk geval wel staken elke procedure en polemiek over het gezag der belijdenisgeschriften en deden wij beter van zulk gezag niet eens meer te spreken, wij zijn — hoe ook de een of de ander daarover denkt — daarmee dan wel hopeloos verouderd.

Toch menen we zo snel niet met hem te mogen afrekenen. En wel om deze reden: het komt ons voor dat in hetgeen hij stelt enerzijds duidelijke bijbelse lessen en confessionele uitgangspunten al te vlot aan de kant worden gezet, maar evenzeer dan hij kan helpen ons terug te voeren naar bijbelse uitgangspunten die voor de verhouding leermeester-leerling en de inrichting van een — in casu theologische — studie wel eens van meer belang konden zijn dan we bij oppervlakkige kennismaking vermoeden.

Maar dan meen ik ook dadelijk een onderscheid te moeten maken dat misschien even een spitsvondigheid lijkt, en toch mij het hart van de zaak lijkt te raken, namelijk het onderscheid tussen wat ik noemde paternaliteit en paternalisme.

Er gaat bij Faber heel veel als paternalisme overboord. Maar dat woord zou ik toch wel graag zoals veel '-ismen' willen reserveren voor de **caricatuur**, het **verwongen** beeld van wat als een zuivere, goede mogelijkheid ons in handen wordt gegeven, in dit geval door de bijbel zelf, en dat toegepast uiteraard primair voor kerkelijke gemeenschaps- en ambtsverhoudingen, maar ook per consequentie voor **academische** verhoudingen.

Van het paternalisme zou ik willen blijven onderscheiden de paternaliteit, en dat dan niet op grond van enig door ons ondervonden en geconstateerd aards vaderschap bij enig mens, onze eigen vaders, of eigen professoren en docenten, maar op grond van wat de bijbel ons zelf zegt over normale, gezonde, paternale verhoudingen.

Alleen, juist deze zaak komt in geding wanneer we met een heel andere tijd te doen krijgen waar een relatie die vroeger mogelijk was, nu een bedenkelijke antiquiteit kan betekenen. Immers komt deze materie vandaag in de pers in bespreking in verband met verandering van culturele en maatschappelijke patronen. En dan horen we Faber zeggen bijvoorbeeld het volgende:

'Het Nieuwe Testament is diep genoeg in het patrocristische agrarische patroon van het Oosten gedrenkt om ook in het gemeentelieven een sterke organisatie met het gezag van boven naar beneden vanzelfsprekend te vinden. Maar het unieke van het Nieuwe Testament is juist dit, dat zich daarachter een ander relatiepatroon, dat wezenlijk met het geloof samenhangt, verbergt. In de Evangelien is Christus de meester, die dient, en in de Paulusbrieven zien wij een apostel, die van zijn zwakheid durft te spreken.'

Het is duidelijk dat zich hier — en bij meer dergelijke uitspraken — de vraag voordoet, hoe tot elkander staan enerzijds de verhoudingen zoals ze in bepaalde tijden of ook landen, in bepaalde culturen onder de mensen worden aangetroffen en anderzijds die welke specifiek met het geloof, het evangelie, met de wil Gods zijn gegeven. En die vraag rijst dan niet pas met het in het zojuist geboden citaat nadrukkelijk genoemde **Nieuwe Testament**, maar is er reeds voluit met het **Oude**.

Indien mentische kerkorganisatie eigenlijk in haar gezagsverhoudingen gedrenkt zou zijn in een patrocristisch agrarisch patroon van het Oosten, zou men hetzelfde wellicht

Paternaliteit en Paternalisme

(II)

Tot zover voorlopig onze nog vrij brede, en anderzijds nog veel te korte oriëntatie in de materie van Fabers artikel. Zoals gezegd, de

auteur vraagt zelf om verificatie van zijn hypothese. Zoals ook gezegd, wij kunnen die niet geven; zij ligt zelfs voor een groot deel op sociologisch, cultureel, historisch en filosofisch terrein.

ook kunnen stellen voor de verhouding van de gelovigen onderling die het Nieuwe Testament een noemt van broeders en zusters. Er zou dan reden kunnen zijn voor de stelling, dat deze relatie van broederschap waarvan het Nieuwe Testament vol is, eigenlijk voortkomt uit de oud-oosterse samenleving zoals we die in Israel gestalte zien krijgen, waar de leden van Israel volk samen een familie vormen en het woord 'broeder' een brede kring bestrijkt. En dat we ons hier niet met denkbeeldige moeiten bezighouden bewijst een eenvoudige herinnering aan het beroemde werk van Pedersen over 'Israel'. Maar terecht heeft Vriezen daarop de belangrijke en ingrijpende correctie aangebracht — om even dit zwakke woord te gebruiken — dat Pedersen tekort doet aan 'het openbaringsfeit, en reeds aan de betekenis der religie in het algemeen in Israel' (Hoofdlijnen der theologie van het Oude Testament³, Wageningen 1966, blz. 416).

Pedersen stelt dat het liefdesgebed geen dogmatische vinding is, maar een directe uitdrukking van de aard van de 'ziel' en het organisme van familie en mensen; de grondslag van Israels ethos zou zijn het gemeenschapsgevoel, het saamhorigheidsbesef der familie, zoiets dus als het clan-bewustzijn. Maar daarmee, aldus Vriezen, wordt aan het geestelijk karakter van de Israelitische ethiek te kort gedaan. Want het is het geloof in de éne God van het verbond dat de heiliging gaf en daardoor de absolute beveiliging van de sociale en historische factoren die de Israelstammen reeds verenigden (415).

Zonder nu op deze beschouwingen zelf verder in te gaan, meen ik in het verband van wat ons nú bezig houdt, te mogen zeggen: eenzelfde bezwaar als deze 'sociologische' aanpak van Pedersen betekent voor de 'fraternaliteit' van Israel, resp. per consequentie de Nieuwtestamentische 'gemeenschap', betekent een cultuurhistorische verklaring van de paternale verhoudingen zoals ze uit het Oude Testament in het Nieuwe doordringen. Indien het unieke van het Nieuwe Testament daarin gelegen is, zoals Faber stelt, dat zich achter het patrocratische agrarische patroon van het Oosten een ander 'relatie-patroon' blijkt te verbergen, dat wezenlijk met het geloof samenhangt, zeggen we van dit Nieuwe veel te weinig en gaan we aan het 'unieke' van wat de bijbel leert over de verhoudingen in de kerk feitelijk voorbij.

Laat ik, om kort te gaan, dit rechtstreeks mogen toepassen op de zaak in geding. De gezagsverhoudingen zoals het Nieuwe Testament die leert, in het gezin, en in maatschappelijke verbanden, gaan terug niet op oude agrarische en dus cultureel bepaalde patronen, maar primair op het eigen gebod Gods. We denken uiteraard met name aan het vijfde gebod, en de manier waarop Paulus dit hanteert, nadruk leggende op de belofte juist aan dit gebod verbonden, Ef. 6 : 2, 3. Dat in de formulering van het vijfde gebod op de Sinaï een rol speelt een toekomst van een landbouwvolk in Kanaän — opdat het u wel ga in dat land... — verhindert de apostel niet dat gebod mét zijn belofte te accentueren ook wanneer de nieuwtestamentische gemeente in heel andere culturele omstandigheden verkeert en met heel andere patronen in haar 'Umwelt' te doen heeft. Maar dan is des te meer aandacht te schenken aan zoveel méér dat het Oude Testament zegt over de paternale verhoudingen, in het gezin, in de samenleving, met name ook in 'de school'.

Wanneer in de chokma, de wijsheidsschool, de leraar de leerling aanspreekt 'mijn zoon', gebeurt dit zó vanzelfsprekend dat men nauwelijks de vraag kan beantwoorden: spreekt hier nu een vader tot zijn zoon thuis, in natuurlijk gezinsverband, OF een leraar tot leerling 'op school' 'buitenshuis'? Nu kan men dit feit tot op zekere hoogte ook weer zoeken in verklaring uit de aard der oude samenlevingsstructuren waar een onderscheid van 'huis' en 'school' niet bestond zoals wij

dit vanzelfsprekend vinden. Trouwens, de christelijke school wil er altijd van uitgaan dat de school van de ouders is en de meester niet 'in de plaats' komt van de vader. Maar ons interesseert nu vooral de soepelheid waarmee de bijbelse wijsheid deze verhouding hanteert en in de termen daarvan spreekt.

Juist in het Spreukenboek valt dit zo bijzonder op, omdat ook een andere vraag nauwelijks scherp te beantwoorden is. Ik bedoel deze: spreekt hier nu de menselijke leraar, de vader, meester, onderwijzer of wie dan ook, 'dan wel' God zelf, de eigen Hemelse Wijsheid? Voor verscheiden plaatsen van het Spreukenboek zijn aan deze vraagstelling geen geringe exegetische vragen verbonden, ik denk aan het bijzondere hoofdstuk Spreuken 8. Maar in elk geval, zonder meer duidelijk zijn, dat het één les is, één leer, één onderwijs dat die 'vader' aan 'zijn zoon' geeft, en dat de HERE aan 'Zijn volk' geeft, en 'de Wijsheid', wil men DE Wijsheid aan 'haar leerlingen', 'haar liefhebbers'. Vandaar dan ook dat er zulk een nauwe band kan zijn tussen een boek als Spreuken en een ander als Deuteronomium. Deze verbanden zijn zó sterk en deze leer-eenheid zo krachtig, dat het mij wel eens verbaast dat er betrekkelijk weinig aandacht wordt geschonken aan de oud-testamentische chokma, wanneer het gaat over de 'leer' der kerk en de gegevens daarvoor in de bijbel; terecht wijst men dan op gegevens in het Nieuwe Testament, waar zich zulk een 'leer' duidelijk gaat aftekenen, maar veronachtzaamd wordt wellicht het feit dat het Oude zo veelvuldig 'leert' en van 'leer' spreekt en dat m.n. een boek als Spreuken één stuk 'leer' is.

En dit raakt ons zeker in verband met Fabers artikel omdat wij er nu des te minder om heen kunnen over de waarde van leer en traditie en de verhouding daarvan tot onze wisselende culturele patronen anders te handelen dan hij doet.

Alleen maar, voor één ding zou ik hierbij willen waarschuwen. Hiervoor, dat we ons daarmee zouden afmaken van de ernst waarmee iemand als deze auteur zoekt naar een verhouding van leermeester en leerling die het onderwijs recht laat wedervaren, meer dan doorgaans geschiedt. Ik meen te moeten afwijzen de dilemma's van deze pastorale sociologie, bijv. die van gezagsverhouding of een meer 'collegiale' verhouding tussen docent en discipel. Maar me dunkt dat 'reformatie' of wilt ge 'vernieuwing' of ook maar 'verbetering' van de onderwijsverhoudingen juist verkregen moet en kan worden op grond reeds van wat het Oude Testament leert over de relaties in de school der wijsheid.

Terecht zegt Faber: In de Evangelien is Christus de meester, die dient, maar we voegen er aan toe: die Christus wordt reeds 'voorafgeschaduwd' bijvoorbeeld in de 'vader' van het Spreukenboek, die 'vader' spreekt zijn 'zoon' reeds aan door de Geest van dezelfde Christus. En nogmaals, terecht zegt Faber: in de Paulusbrieven zien wij een apostel, die van zijn zwakheid durft te spreken — maar weer willen we aanvullen: de oud-testamentische leraar, zoveel hij deze of gene mens is, vertoont geen ander beeld. Bovendien, zomin die zwakheid maatgevend is voor het apostolisch gezag, is zij het voor het gezag van de oude leraars; hun gezag ligt in de léér die zij ontvingen, en zélf eerst zich éigen moesten maken, zoals de 'vader' van Spreuken 4 zelf heel nederig belijdt, 4 : 3, 4.

Het zou aantrekkelijk zijn, juist in dit verband verder te spreken over het karakter der bijbelse wijsheid en haar verhouding tot wat wij 'school' en 'wetenschap' noemen; ik denk ook aan hetgeen Von Rad in zijn Theologie over deze materie zegt — een boeiende stof. Het zou ook aantrekkelijk zijn van hier uit vernieuwingsconcepten te ontwerpen, misschien zelfs voor onze series of tentamenstructuur.

Maar dat moet bewaard blijven voor gelegenheden in deze cursus en ontmoetingen waarin nu juist niet van één kant alleen gesproken wordt. Ik kan nu slechts de aandacht voor deze materie vragen en ieder opwekken zich in te zetten voor de studie zelf, maar ook zijn bijdrage te geven naar vermogen voor eventuele 'onderwijsvernieuwingen' die in ónze tijd meer beantwoorden aan de eisen die het Nieuwe maar ook reeds het Oude Testament voor alle onderwijs stelt. Een artikel als het geciteerde moet op zijn minst ons wakker maken, zo we het nog niet waren. Maar wakker zijn moet dan ook betekenen: waken, waakzaam zijn — en dat leert alleen de Wijsheid die in de Schriften zelf leerlingen werft en hen waakzaam toespreekt. Die Wijsheid kan in elke tijd zich allerlei instrumenten en monden scheppen — ik noemde aan het begin zelf een enkel concreet plaatselijk voorbeeld — 'vaders' die 'zonen' weten toe te spreken zó dat tegelijk het 'gesprek' tussen beide geschapen wordt en allen zich onderworpen weten aan het gezag der Wijsheid die van boven is. De Wijsheid zelf staat er garant voor dat het zo steeds weer kan bij alle wisseling van cultuurpatronen en studietechnieken.

En die Wijsheid vergt, dat we onze tijd verstaan en ook dáartoe de Schrift verstaan.

Kampen.

H. J. Schilder

De open brief

Daarmee is bedoeld de bekende Brief — ondertekend door 25 broeders, waarvan 19 predikanten zijn in onze kerken — die gepubliceerd is in Opbouw van 11 november 1966. Mijn naam staat daar niet onder. Maar ik wil beginnen te zeggen, dat ik het met deze brief vooral in zoverre zij de tuchthandelingen van de kerk en de classis Groningen ten opzichte van ds. v. d. Ziel afkeurt en de gemeenschap met de noodgemeente daar uitspreekt, geheel eens ben.

En nu sommigen van de ondertekenaars om die ondertekening in grote moeite komen, kan ik niet nalaten te zeggen, dat ik het in hoofdzaak met deze Brief eens ben. Wie mij daarom wil tekenen als "niet goed vrijgemaakt" of iets dergelijks zal dat wel in ernst menen. Ik meen in ernst, dat het in elk geval goed-christelijk is op te komen voor "verdrukten" in de kerk.

Er is van dit schrijven nogal veel kwaad gezegd. Ondertekenaars daarvan zouden het

tafellaken met de vrijgemaakte kerken doorgesneden hebben. Wat zij zelf beslist ontkennen. Ze schreven immers: "Gelijk de apostel Paulus eens ten koste van alles en Joden-Christenen en Heiden-Christenen wilde vasthouden, zo voelen wij ons gedrongen u als Tehuis-Gemeente en onze vrijgemaakte kerken vast te houden. En slechts zij zullen ons verliezen die ons in deze van zich stoten of ons verlaten". Wat mijzelf betreft, ik ontken ten stelligste het tafellaken met de vrijgemaakte kerken doorgesneden te hebben door mij eens te verklaren met de strekking van deze Brief. Ik verlang naar eenheid van allen, die het leven buiten zichzelf in Jezus Christus zoeken. Maar ik ben het hartelijk eens met de broeders, die schreven: "Wij begeren geen beëindiging van afzonderlijk vrijgemaakt kerkelijk leven, tenzij God ons anders aanwijst".

Hoe ik over de schorsing van ds. Van der Ziel denk mag ik bekend veronderstellen.

Van een openbare zonde door hem bedreven is m.i. geen sprake. Met de K.O. is daar in het Noorden vreemd omgesprongen. Ik ben niet van mening dat Christus hem geschorst en afgezet heeft. En als ik in zijn plaats had gestaan zou ik waarschijnlijk ook doorgedaan zijn met de verkondiging van het Evangelie. Zoals ik daarmee in 1946 ben doorgedaan. Men moest in Groningen elkander weer zoeken en vinden. Want men is daar één in Christus. Broeders van hetzelfde huis moeten elkaar toch weer vinden kunnen?

Men heeft het de broeders van deze Brief zeer kwalijk genomen, dat zij spraken van een zeker vrijmakingsgeloof of vrijmakingsideologie, die door vele vrijgemaakten wordt gehuldigd. Ik prijs dat woord "ideologie" niet. Weinigen weten wat het precies betekent. De grote massa weet nu of meent te weten door allerlei voorlichting, dat zo'n ideologie iets verschrikkelijks is. En men weet nauwelijks wat er mee bedoeld wordt. Ik zou het zó willen zeggen: Velen beschouwen de Vrijmaking haast als een heilsfeit. Men roemt daarin boven de maat. Men stelt haar op één lijn met de uittocht uit Egypte. Voor een paar weken las ik nog ergens, dat wie vereniging of hereniging met de synodale kerken wilde, verlangde naar de vleespotten van Egypte. Vrij algemeen is de opvatting, dat éénheid alleen mogelijk is met allen, die de Vrijmaking zien als een uitleiding uit het diensthuis.

Dat is een vrijmakings"geloof", dat ik niet ongevaarlijk vind. Er is ergens geschreven: "Wil de zaak van Jezus Christus nog een toekomst hebben in ons land, dan zullen degenen die bij deze zaak betrokken zijn elkander vóór alles hebben te vinden in de benoeming en waardering van wat in 1944 in Nederland is geschied binnen de Gereformeerde Kerken". Dat is mij veel te krasse taal. Nota bene: de zaak van Jezus Christus zou geen toekomst hebben in ons land, tenzij alle Christenen het vóór alles (zo staat het er!) eens zouden worden over de benoeming en waardering van wat er geschied is in 1944! Als ik deze woorden heb misverstaan hoop ik dat wel te vernemen. En zo niet, dan hoop ik dat de schrijver nog eens van deze krasse taal terugschrikt. Dit is een normatief stellen van een historisch feit, zoals ik nog niet eerder tegenkwam. Tegen de christelijke gereformeerden hebben we altijd gezegd: Hoe we 1892 of 1905 beschouwen is van weinig belang, als we het in 1900 en zoveel maar echt eens zijn. Vooral hierover eens zijn, dat we bij elkander behoren. Als de synodale kerken alle aparte formules zouden loslaten en alle schorsingen zouden herroepen en we zouden samen terugkeren tot Schrift en Belijdenis in leer, dienst en tucht en ze zich niet in de Wereldraad van Kerken laten opnemen dan zouden we 1944 kunnen laten rusten. Ik zeg met prof. Veenhof: "Niet met de Vrijmaking om de oren slaan".

Ik verbaas me wel eens als ik zie hoe mannen, die in 1944 nog maar net kwamen kijken en die de Vrijmaking alleen van horen zeggen kennen, zo hoog van de toren blazen als het over deze dingen gaat. Bovendien: strikt genomen bestaat "de" Vrijmaking niet. Er zijn allerlei vrijmakingen geweest, van 1944 tot 1946. De een maakte zich vrij om kerkrechtelijke bezwaren, anderen om dogmatische. Hele gemeenten zijn in één nacht van synodaal vrijgemaakt geworden. Omdat de dominee of kerkeraad geschorst was. Zonder dat er eigenlijk iets veranderd was. Het is de vraag of daar in 20 jaar iets veranderd is.

Wat mij betreft ik heb mij niet neergelegd bij een soort vierde formulier, dat ons werd voorgelegd en de gedane schorsingen enz. niet erkend. Toen ben ik geschorst en ben ik doorgedaan met preken. Wat de synodale kerkeraad deed was verkeerd. Maar ik heb

altijd geweigerd de mij schorsende kerk nu valse kerk te noemen. Zo iets is ook nooit door een van onze kerkelijke vergaderingen gezegd. In de samenspreking met de deputaten van de Chr. Geref. synode schreven onze deputaten in verband met de bewering van Chr. Geref. zijde dat wij alle kerken als valse kerken bestempelen: "En wie is het toch die u heeft wijs gemaakt dat wij alle andere kerken als valse kerken bestempelen. In onze mondelinge samensprekingen is dergelijke dwaasheid duidelijk weerlegd."

Ik durf óók de mij schorsende kerk geen valse kerk noemen. Wie het wel durft moet wel niet bang zijn.

Mogelijk zal iemand zeggen: "Maar er is toch maar één ware kerk?" Dat ben ik met de spreker eens. Maar die ene ware kerk is niet beperkt tot "onze" vrijgemaakte kerk. Zij omvat alle gelovigen in alle plaatsen van de gehele wereld.

"Goed en wel", zal een ander zeggen, "maar er is in dorp of stad toch maar één adres van de ware kerk?" Mogelijk heb ik dat ook wel eens gezegd, hoewel bij mijn weten niet. Maar in elk geval zeg ik dat nu niet meer. En zo staat het ook niet in de Belijdenis. Daar is in de artt. 28 en 29 sprake van de ware en de valse kerk. Aan het slot van art. 29 lees ik: "Deze twee kerken zijn lichtelijk te kennen, en van elkander te onderscheiden". Als iemand zou zeggen: "Dus toch maar één adres", dan zou ik antwoorden: Wacht even. Er is sprake van "de" valse kerk. Heeft die maar één adres tegenwoordig? Laten we maar bij Kampen blijven. Is daar slechts één adres van de valse kerk? Ik stel mij nu even op het standpunt van hen, die de Vrijgemaakte kerk alleen de ware achten. Ik wed, dat men zomaar een stelletje adressen heeft: de roomse kerk, de hervormde kerk, de synodale kerk en men zal nog wel meer op het lijstje hebben. Wat de christelijke gereformeerde kerk is zal voorlopig nog wel in het midden blijven. Ook de radicaalste vrijgemaakte zal wel moeten erkennen: de valse kerk heeft veel adressen. Nu is mijn vraag deze: "Als de valse kerk veel adressen kan hebben en heeft, zou het dan niet het geval kunnen zijn met de ware kerk?" Ik ben overtuigd van wel. Het is mij bekend dat in gereformeerde kringen het erin gepompt is: De ware kerk heeft maar één adres. Maar daarom is het nog niet waar. Er is in gereformeerde mensen wel meer gepompt, wat niet waar is. Ik althans weiger de chr. geref. kerk en de geref. gemeente en de hervormde kerk alhier en de synodale kerk zonder meer vals te noemen. Het is mijn overtuiging, die ik nooit onder stoelen of banken gestoken heb, dat wij vereniging moeten zoeken met de Chr. Geref. en dat wij in elk geval contact moeten zoeken met synodale kerken. Of we dan zo maar één kunnen worden? Zo eenvoudig is het niet. Er zal — dat ben ik met de Openbrievers eens — over veel gesproken moeten worden. Trouwens als we in de geschiedenis zien hoe moeilijk kerken verenigd of herenigd worden, dan hoeft niemand de illusie hebben, dat dit in korte tijd gelukken zal. Het is waar wat een Ierse professor tegen mij zei: "Men kan gemakkelijker wilde katten aan mekaar binden dan twee kerken verenigen." Helaas. Het moest zo niet zijn. We moesten allen hartelijk verlangen naar éénheid met allen, die "één Here, één geloof, één doop, één God en Vader hebben", zoals Efeze 4 zegt.

Men heeft de mannen van de Open Brief heel wat in de schoenen geschoven. Ze zouden willen aanpappen met de synodale of gebonden kerken. Die zouden willen aanpappen met de hervormde kerk. En daarin zijn velen die lonken naar Rome. Zo zou men via de gebonden kerken wel eens bij Rome te

recht kunnen komen. Men moest ophouden met zulke conclusie-makerij.

Men heeft ach en wee geroepen over de volgende zin: "We worden met ons vaak klein vaderlands gedoe als Gereformeerde Kerken in Nederland weggeroepen naar het niveau van de wereldkerk". Men heeft gesproken van een oecumenistische geest en van minachting van het werk des HEREN in Nederland.

Ik prijs de woordkeuze in boven aangehaalde zin niet. Maar moet men deze woorden zo uitleggen als men gedaan heeft? Waarom moet men een kwade zin in deze woorden zoeken als er een goede zin in te leggen is? Dat is toch in de geest van 1 Cor. 13? Spreekt zondag 21 ook niet van de wereldkerk? Leven we niet in een steeds kleiner wordende wereld? We leggen contacten met de "broederschap" van Korea en Spanje. Daarbij vragen we niet al te precies naar de Belijdenis der gelovigen daar. Van onze drie forulieren weten ze niet en onze K.O. kennen ze niet. Is het dan niet begrijpelijk, dat in de Open Brief wordt gevraagd: "...hoe is dan de verhouding tot andere kerken in binnen- en buitenland, die kennelijk Gods kinderen vergaderen, maar die niet onze belijdenisgeschriften hebben, noch onze samenlevingsregels kennen?" Ik begrijp het zeer wel.

Ten slotte: Laten we wat zuinig zijn met te roemen in de Vrijmaking en in de vrijgemaakte kerken. Van het een komt gemakkelijk het andere. Als we in onze kerken roemen, dan roemen we in ons zelf. Want wij vormen die vrijgemaakte kerk. Ze is geen idee, maar een concrete vergadering van mensen. Laten we maar niet te veel spreken van ons trouwe volk enz. Ik ontken niet dat er trouw is en gehoorzaamheid enz. Maar er is ook wat anders. Er zijn verschijnselen van reformatie, maar ook van deformatie. Hoeveel kerken zijn er langzamerhand gescheurd? Zijn we soms niet bezig elkander te "verbijten en te vereten"? De strijd-van-broeders-van-hetzelfde-huis heeft sommigen een hartinfarct bezorgd, anderen raakten overspannen of liepen een maagzweer op. Vele kerkeraadsliden zullen wel slaaptabletten slikken om na bewogen vergaderingen wat rust te kunnen vinden. Er worden zeeën van tijd en energie en geld verdaan aan allerlei twisten, die er niet behoeften te zijn, als er gejaagd werd naar de heerlijkste gave, namelijk de liefde. En als men zegt: De vrijmaking was toch een werk des HEREN, dan ontken ik dat niet, in deze zin, dat we de HERE danken dat we neen gezegd hebben toen het neen moest wezen. Maar dan zeg ik ook: De vrijmaking van 1944 zal ons in 1967 niet redden als wij onze wegen verderven. We moesten maar eens wat meer denken aan Jeremia 7. Men leze dat maar eens na.

We moesten de broedertwisten "onder ons" beëindigen. Door ons te concentreren op het Evangelie van Jezus Christus. Zijn we één in Christus? Laten we elkaar aannemen gelijk ook Christus ons aangenomen heeft. Ook daarin, dat we verschillen in kijk op de Vrijmaking. En als we dan de eenheid hervonden dan zouden we weer kunnen beginnen vereniging te zoeken met de christelijke gereformeerden. En voorts met alle kerken, die waarlijk leven uit het Woord van God. En met de synodalen ook. Om samen de Filistijnen op de schouder te vliegen. Mogelijk ook wat Filistijnen binnen de kerk. Maar we moeten het niet zo druk hebben met "vijanden binnen de poort" dat we aan de vijanden buiten de poort niet denken. Dat is levensgevaarlijk voor de kerk. En laten we toch vooral denken aan het Woord van de Heiland, gebeteld op het graf van prof. Schilder: "Dat zij allen één zijn".

H. J. Jager

INGEZONDEN

Persbericht

Het Christelijk Cultureel Studieceterium hield 7-8 januari jl. in Ellecom de conferentie "Jonge mensen met talent": een oriënteringsweekend voor middelbare scholieren, die een opleiding aan conservatorium, toneelschool, kunst- of filmakademie of aan een academie voor bouwkunst willen gaan volgen.

Tijdens deze zeer geanimeerde conferentie werd met een forum en via onderlinge gesprekken intensief gediscussieerd over tal van vragen, die samenhangen met "in de kunst" gaan. Er was verder voor de deelnemers gelegenheid over eigen werk te spreken en informatie te krijgen over de opleiding, waarin zij in het bijzonder geïnteresseerd waren.

Voor deze bijeenkomst werd o.a. medewerking verkregen van Els Scherjon, Margo Rutgers, Bert Bouman, Henk Krijger, Remco Watjer en H. van Leeuwen.

De komende conferenties van het C.C.S. staan in het teken van de beeldende kunst: 28-29 januari a.s. wordt in Wijk aan Zee een conferentie gehouden onder het thema: "Bewondering en analyse".

Een interessante expositie is bijeengebracht, bestaande uit oude en moderne kunstwerken. Deze zullen stof leveren voor het antwoord op de vraag hoe en met welke artistieke middelen in een kunstwerk bepaalde inhoud kan worden gerealiseerd. Prof. dr. H. R. Rookmaaker zal aan dit weekend medewerking geven.

Op de conferentie van 10-11 februari in Huis ter Heide (een vrijdag-zaterdag-conferentie!) staat de monumentale kunst centraal.

Berend Hendriks, docent aan de Jan van Eyck Academie, die zelf alle monumentale technieken beoefent, zal spreken over: "Is het kunstwerk louter ornament?"

Wat betekent het als voor de kunstenaar een plaats wordt ingeruimd in de architectuur van vandaag?

"Bewondering en compositie" is het thema van de conferentie, die 25-26 februari a.s. in Huis ter Heide zal worden gehouden.

Met medewerking van Henk Krijger zullen de deelnemers experimenterend met verschillende materialen bezig zijn om iets te ervaren van wat compositie is en doet in een kunstwerk.

Adres voor aanmelding en verdere inlichtingen: bureau C.C.S., Prins Bernhardlaan 62, Voorschoten. Tel. 01717-3585.

PERSSCHOUW

Assen 1926

In „Trouw" stond het volgende ingezonden stuk van dr Buskes:

Hooggeachte professor Rothuizen,

Zo juist heb ik uw artikel gelezen en wat u in dit artikel over Assen schrijft. Nadat u gezegd hebt, dat, zolang als de gereformeerden zich nog druk maken om de bijbel, er niets veranderd is — m.i. een kreet die of niets zegt of niet waar is — schrijft u: „Zo kan men zonder in hypocrisie te vervallen zowel het aan Assen toekomen in 1926 als het van Assen afkomen uit 1966 verdedigen: in beide gevallen, maakt men zich immers nameloos druk om de Schrift? Hier, zo dacht ik ligt de continuïteit." Deze continuïteit noemt u dan bovendien nog „de meest authentieke, betrouwbare en normerende, die wij kennen".

Ik vind het maar een trieste zaak. Wanneer de gereformeerde kerken op deze wijze tenslotte van Assen afkomen, zal ik er God niet voor danken. Op deze wijze kunnen we zo ongeveer alles, waarin de kerk in de loop der eeuwen gefaald heeft, verdedigen. Men maakt zich immers ook bij het allerergste en meest zondige falen nameloos druk om de Schrift en de eer van God?

Het zal mij liever zijn dat de gereformeerde kerken Assen handhaven dan dat ze er op deze wijze een streep doorhalen. Als ze inderdaad zonder in hypocrisie te vervallen in 1967 van Assen af willen komen, zullen ze er mee moeten ophouden het toekomen aan Assen in 1926 te verdedigen.

Het foutieve van uw redenering zit hierin, dat

u één ding vergeet, nl. dat wij ons ook op een onschrijftuurlijke wijze ze nameloos druk maken om de Schrift. Daarom is die meest authentieke, betrouwbare en normerende continuïteit, over welke u zo enthousiast schrijft een holle frase. Ze heeft geen inhoud. Zich nameloos druk maken en zich opwinden over de Schrift kan gehoorzaamheid aan de inhoud van het bijbelse getuigenis zijn. Dat heeft uw collega, Berkouwer ons in zijn uiteenzettingen over het fundamentalisme nu toch wel zo langzamerhand bijgebracht. Ook de getuigen van Jehova maken zich nameloos druk om de Schrift.

Uw verdediging van zowel het toekomen aan Assen in 1926 als het afkomen van Assen uit 1966 is voor mij het meest onaanvaardbare wat mij en naar mijn overtuiging ook de gereformeerde kerken in verband met Assen overkomen kan: een vroom in- en uitpraten, een goocheltoer ter zelfrechtvaardiging, die al te doorzichtig is.

Toen ik uw beschouwing over Assen las, was het alsof ik een klap in mijn gezicht kreeg. Ik ben ik elk geval diep teleurgesteld, niet het minst vanwege mijn waardering voor uw persoon en uw werk. Het standpunt van professor K. Dijk is het mijne niet maar ik kan het begrijpen en respecteren. Uw standpunt kan ik niet begrijpen en niet respecteren. Heus professor, zo kan het niet en zo mag het niet. Een afkomen van Assen in 1967 is alleen te verdedigen als een breken met het toekomen aan Assen in 1926.

uw J. J. Buskes.

Met de strekking van dit stuk ben ik het volmaakt eens.

De kerk spreekt nu eenmaal „voor Gods aangezicht".

En de woorden der kerk krijgen een huiveringwekkend ernstig accent als ze haar woorden „handhaaft" met het uitstoten uit het ambt en met andere tuchttoefeningen die in wezen uitsluiting zijn uit het koninkrijk Gods.

Als een kerk inziet: we hebben verkeerd gesproken en verkeerd tucht geoefend — moet ze het zeggen en herstellen — voor zover mogelijk — wat werd misdaan.

Ik sta volledig achter de Assense dogmatische leerbeslissingen maar ik kan niet vergeten dat Dr. Geelkerken geschorst is op een wijze die met de K.O. vloekt.

En dat door die wijze van schorsing de hiërarchie in de Geref. Kerken is binnengedrongen die, misschien meer alle andere dingen, geleid heeft tot de catastrofe van 1944.

Ik ben nog steeds dankbaar dat ik rapporteur ben geweest van een commissie die uitsprak dat ds. Van den Brink's schorsing tijdens het Geelkerken-conflict uitgesproken onrechtvaardig was geweest en dat de classis Haarlem met die uitspraak accoord ging.

En ik ben nog méér dankbaar dat ds Van den Brink door de classis Amersfoort ten slotte volledig in ere werd hersteld! Nog net voor hij stierf.

Het kwaad dat dr Buskes hier signaleert hebben we ook beleefd na 1944.

Wat is er gehannest met die als „goddelijke waarheden" aan de man gebrachte leeruitspraken.

Ze werden eerst enkele malen toegelicht en geïnterpreteerd;

daarna vervangen

en ten slotte ter zijde gesteld.

Ze werden zo netjes begraven. Maar met een grafopschrift waarin verzekerd werd dat ze toch eigenlijk zo goed waren geweest en zo best hadden gewerkt.

Maar de slachtoffers welke men bij al deze manipulaties had gemaakt heeft men tot nog toe laten liggen.

Wij kunnen van deze gang van zaken doen. En daarover zeg ik hetzelfde wat ik indertijd in Amersfoort zei:

„We wachten af." C. V.

BOEKBESPREKING

Dr. J. M. van Minnen - **Toch een Koning.** Gedeelten, uit het Johannes-Evangelie. N.V. Uitgeverij Maatschappij De Graafschap-Aalten Prijs ing. f 3.50

In de inleiding lees ik: „Over de schrijver en het ontstaan van dit evangelie is geweldig veel gefantaseerd; men zie daarover de betreffende vakliteratuur. We willen nu 't evangelie maar nemen zoals het hier voor ons ligt en proberen er enkele gedeelten uit te lezen. Het evangelie zal dan zelf moeten tonen wat het waard is".

Het is dus een boekje, niet speciaal bestemd

voor theologen, maar voor alle belangstellende lezers. Wel krijg ik de indruk, dat dr. van Minnen eerst voor studenten heeft uiteengezet wat hij hier op schrift stelt. Er komen namelijk nogal veel vreemde woorden voor, die voor normale bijbellezers niet direkt duidelijk zijn.

Dat hoeft echter niemand afschrikken, want ook al begrijpt men die vreemde woorden niet, de rest is wel duidelijk.

Dat wil zeggen: voorzover de diepzinnige inhoud van dit Evangelie voor ons duidelijk is.

Een kerkvader heeft geschreven, dat de Schrift gelijk is aan een rivier, waarin een olifant zich om en om kan wentelen, terwijl een lam er toch niet in verdrinkt. Dat geldt ook van het Evangelie van Johannes. Wie verstaat het eerste hoofdstuk ten volle? Wie peilt de diepte van Joh. 1 : 14: „Het Woord is vlees geworden? Of dat machtige begin: „In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. Dit was in het begin bij God.

Alle dingen zijn door het Woord geworden en zonder dit is geen ding geworden, dat geworden is?"

De schrijver van dit boekje verwijst naar Colossenzen 1 : 16: „in Hem zijn alle dingen geschapen, en dat betekent: alle dingen zijn in hun bestaan door Hem bepaald". En tracht dan als volgt te verklaren: „Door op Hem te vertrouwen ontdekken we de wortel van ons bestaan; en we ontdekken de kosmische allure van ons bestaan.

Een tocht naar de maan of de decodering van de informatie vastgelegd in een DNZ molecule is in principe mogelijk!" Ik kan niet zeggen, dat het mij hierdoor erg duidelijk geworden is.

Er staan prachtige dingen in dit werkje. Bij de tekst: Zie het lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt, wordt aangetekend: „Hij neemt de zonde weg.

Anders dan andere wereldveroveraars, die altijd eerst verbetering van de omstandigheden (oplossing van het woningprobleem, lagere prijzen en hogere lonen, ontwapening) beloven, komt Jezus niet allereerst om de Romeinen te verdrijven-onze problemen op te lossen-onze zorgen te verminderen etc. Hij tast naar de bron van alle zorgen, problemen en omstandigheden: de zonde.

De zonde is, naar het griekse woord, dat hier gebruikt wordt, het missen van de weg. Jezus richt eerst de wereld dus weer op het rechte doel. Daarin is de oplossing van de zorgen, problemen en omstandigheden meegegeven.

(Zoekt eerst het herstel van de koningsheerschappij van God over alle dingen-en alle dingen komen daarmee, als vanzelf weer ter uwer beschikking en zo komen er dan ook wegen ter oplossing van onze woningproblemen e.d. Mattheus 6 : 33)".

Maar er komen ook vreemde dingen in voor. Die mij tenminste vreemd aandoen. Bijv. de aantekening bij „de derde dag" van Joh. 2 : 1, die zo luidt: „De derde dag waarvan? Het zal wel omgekeerd zijn: de dag, waarop de Here komt is daardoor een „derde dag"; een dag van geluk en vreugde. Waar de Here binnenkomt is het steeds een derde . . . een opstandingsdag (ook de opstandingsdag is immers niet een rekenkundig derde dag)". Dat Johannes daaraan gedacht heeft denk ik niet. Ik lees er gewoon een tijds-aanduiding in. Die voor ons niet meer duidelijk is, maar ook niet van belang. Iets dergelijks kwam ik ook tegen bij de zevende dag.

M.i. gaat de schrijver wel wat ver hier en daar met allegoriseren, d.w.z. ergens een diepere zin in leggen. In Joh. 12 : 3 staat, dat „de geur der olie zich verspreide door het gehele huis." Daarvan zegt dit boekje: „Typische bijzonderheid, dat de geur van de mirre, die hoofdbestanddeel van de priesterzalving is (Exodus 30 : 23) en die deze Koning van de wieg tot het graf vergezelt (Mattheus 2 : 11, Johannes 19 : 39), na onze belijdenis, doordringt in alle kamers van ons levenshuis zodat deze Priester-Koning beslag legt op ons hele bestaan". Dit laatste ontken ik natuurlijk niet, maar dat heeft met deze tekst niet te maken. Meer voorbeelden van een dergelijke uitleg zouden zijn te geven. Maar men leze zelf. En men leze kritisch.

H. J. Jager

KERKNIEUWS

Beroepen: te Edmonton (Can. Ref. Church); Ds. F. Kouwenhoven te Toronto; te Zwijndrecht: Ds. P. Lok te Berkel en Rodenrijs; te Meppel: Ds. J. W. Beekman te Hilligersberg-Straatweg; te Heerde: Ds. D. Nieuwenhuis te IJmuiden; te Pietersburen, en te Ferwerd en

Hallum: kand. J. C. Post te Leeuwarden; te Maartensdijk: Ds. J. P. Moerkoert te Kanangar (Oost-Soemba), met verlof in Nederland.

Aangenomen: naar Rotterdam-Overschie: J. M. Smelik te Almkerk-Werkendam; naar Winnipeg (Can. Ref. Church): Ds. H. A. Stel te Houston B.C.

Bedankt: voor Alkmaar (in samenwerking met Broek op Langedijk), en voor Winschoten: Ds. D. Nieuwenhuis te IJmuiden; voor Edmonton (Can. Ref. Church): Ds. F. Kouwenhoven te Toronto; voor Apeldoorn (herziene beslissing): Ds. J. Verkade te Groningen-Noord; voor Hilversum en Voorburg: Ds. D. Deddens te Leeuwarden.

Preekconsent: Na gehouden onderzoek verleende de classis Drachten voor de tijd van één jaar preekconsent aan student R. T. Urban, Weversburen 21, Drachten.

Prof. H. J. Schilder. In aansluiting aan een vorig bericht werd vernomen dat het geneeskundig onderzoek van prof. H. J. Schilder in het Diaconessenhuis te Leeuwarden goede voortgang maakt, doch nog niet is voltooid. Gerekend de tijd, die er naar verwachting mee gemoeid is en daarna nog nodig zal zijn om weer in te lopen, wordt het raadzaam geacht dat op hervatting van diverse arbeid gedurende althans januari en februari niet wordt gerekend. In verband hiermee ziet prof. Schilder zich genoodzaakt door hem gemaakte afspraken — waaronder enkele preekregelingen — te annuleren, op medisch advies voorlopig tot 1 maart a.s. Daar hij niet in de gelegenheid is dit in alle gevallen rechtstreeks te doen, stelt prof. Schilder mededeling hiervan in de pers op prijs, in de hoop, dat zij alle betrokkenen tijdig bereikt.

Ds. C. A. Versluis. Donderdag 19 januari jl. vond in de Noorderkerk te Groningen de bevestiging plaats van Ds. C. A. Versluis tot missionair predikant van de kerken in de provincie Groningen, die samenwerken voor de zending op West-Irian, met standplaats Kouh. De bevestiger, Ds. J. van Benthem van Ulrum, bediende het Woord uit Openb. 14 : 4. Onmiddellijk na de bevestiging preekte Ds. Versluis over Col. 1 : 12-14. In het dankgebed werd de Here gevraagd om de weg van Ds. Versluis naar het zendingsveld te effenen. Er bestaat nl. nog geen zekerheid over de verlening van een visum.

Canada. Leden van de Can. Ref. Church in de Fraser Valley (New Westminster, Abbotsford en Cloverdale) hebben een comité gevormd, dat zich ten doel stelt radio-uitzendingen te verzorgen. De uitzendingen zullen elk een kwartier duren, nl. een toespraakje van tien minuten, omlijst met muziek en zang. De kosten worden gedragen door giften en kerkcollecten.

ADRESSEN

Ds. B. van Zijlekom, "Het witte huis", C 138, Bergentheim, tel. (05233) 498. **Hoogkerk:** scriba: Joh. Visser, Mr. P. J. Troelstrastraat 10, tel. (05900) 65986; secr. diakonie: J. Kooistra, Hoendiep 4-I; **Rotterdam-Kralingen:** scriba: A. P. de Boer, Gratamastraat 10, Rotterdam-14; **Voorschoten:** scriba: Mr. J. Nugteren, Prof. Zeemanplantsoen 6; **Lemele-Lemelerveld:** scriba: E. J. Dijk, A 45a, Lemelerveld, tel. (05722) 366; **Wetsinge-Sauwerd:** scriba: R. Oosterhuis, Plantsoenweg 7a, Sauwerd (Gr.), tel. (05909) 288; **Heerde:** scriba: G. F. Vel Tromp, Duisterestraat 18; **Appingedam: boekhouder:** A. Kamphuis, Farmsumerweg 122, giro 808101; **Holwerd (Fr.):** scriba: Tj. Andringa, De Hornen 4, tel. (05197) 294; **Rotterdam-Delfshaven:** diakonie: M. Valentijn, Mathenesserweg 181 b, Rotterdam-7, tel. (010) 152161; **Pretoria:** scriba: G. van Milligen, Haarhoffstraat 1095, Villieria-Pretoria.

DE DRIEHOEK

De basis is gelegd.

Het „ondergrondse” werk van de bouw is nagenoeg gereed. In de kelder zijn de vertrekken voor knutselen, centrale verwarming, voorraden en berging voor b.v. koffers en kleding, ingesteld. Men is nu bezig met het aanbrengen van de vloer voor de begane grond.

Intussen kwam het z.g. bijgebouw op het glasdicht maken na gereed. Hierin worden ondergebracht de rijwielberging, buitenspelmaterialen, tuingereedschap en wat de kinderen bij hun aankomst in een tehuis zoal kunnen meebrengen. Dit kan een hond of een poes zijn doch het is in een tehuis voorgekomen, dat met het jongetje ook een geit meekwam. Dikwijls vormen zij de enige „vrienden” van deze kinderen. Hun enige bezit. Hun „vriend” of „vriendje” te mogen meenemen naar de voor hen zo vreemde nieuwe omgeving kan de overgang alleen maar vergemakkelijken en ertoe leiden, dat b.v. de geit al spoedig wordt vergeten en aan een andere eigenaar moet worden geholpen. Het kan ook gebeuren, dat een konijn wordt meegebracht. Nou, dit kan dan, want er wordt rekening mee gehouden. Waarom we dit doen. Omdat het zulk een belangrijk hulpmiddel vormt om het kind te helpen spoedig over zijn moeilijkheden heen te komen.

Niet groter?

We weten allemaal, dat ons leven zich beweegt tussen uitersten. Hetzelfde ervaren we met het tehuis. Enerzijds wordt de vraag gesteld: moet er voor de jeugd van onze kerken zo'n tehuis worden gebouwd?; terwijl anderen zich teleurgesteld tonen wanneer ze vernemen, dat de bezetting van „De Driehoek” beneden de 100 kinderen blijft. Beide meningen geven uitdrukking van eenzelfde misverstand.

De werkelijkheid is, dat door de minister van Justitie een urgentieverklaring werd afgegeven voor de uitvoering van de eerste fase van het totale plan. In dit plan is echter rekening gehouden met een toekomstige uitbreiding van 16 tot 32 kinderen. Zo kunnen de woning voor de directie, de keuken, de kelder en het bijgebouw bij de bouw van het tweede groepsverblijf achterwege blijven.

In elke groep is ruimte voor drie inwonende groepleid(st)ers, terwijl de mogelijkheid aanwezig zal zijn voor het doen logeren van meerderjarige oud-pupillen, die ook na hun zelfstandig worden nog geen „thuis” hebben gevonden en met b.v. verlof niet weten waar ze heen kunnen.

Ga nou alstublieft niet rationaliseren, doch tracht U vooral in te denken hoeveel verdriet hierachter schuil kan gaan. Laat het voor ons gezamenlijk een vreugde zijn ook deze kinderen Gods te mogen helpen. Wij ontmoeten zoveel leed, waarover wij U niet kunnen en niet mogen schrijven, doch dat ons wel het recht geeft U te vragen hen te helpen in mildheid, zonder een hard oordeel uit te spreken.

Dit biedt de beste kansen het tehuis niet groter te maken dan strikt nodig is en het dus zo „zuinig” mogelijk te houden.

Ook bemoediging.

Zijn het geen ongedachte zegeningen hoe God de harten van mensen buiten onze kerken neigt door ze op een soms niet onbelangrijke wijze financieel en op andere wijze aan de verwezenlijking van het gestelde doel te doen medewerken?

Lees er b.v. het Edese Dagblad van zaterdag 21 januari eens op na. Een dergelijke introductie van „De Driehoek” bij de plaatselijke bevolking heeft onze verwachtingen overtroffen.

In het verleden is nogal eens de opmerking gemaakt: als met de bouw is begonnen, dan zult U eens zien hoe groot de belangstelling en medewerking wordt. We zijn gereed deze op te vangen. We deden: het nu reeds 6 jaren, het zal ook de laatste maanden wel lukken.

De oogst van de maand.

Ter gelegenheid van de **geboorte** van: Irma f 15,—; Marion f 5,—; Erik f 5,—; Stijntje Harmanna f 10,—; Elisabeth Harmina f 5,—; 2e zoon f 5,—; zoon f 10,—; dochter f 12,50; gift van „Oma”, als dank voor Ernst Adriaan f 10,—.

Huwelijks collecte f 35,—; feestgave, M.Y. f 10,—; een enkele bruidssuiker f 20,—; dank voor felicitatie f 10,—; bruidspaar f 10,—.

Jeugdverenigingen: te Emmeloord f 30,—; jaarvergadering kl. M.V. „Lentebloesem” en K.V. „In 's Konings Wapenrok”, Ten Boer f 60,—.

Kerstfeestviering te Waardhuizen f 27,30 en Utrecht-Centrum f 97,51.

Diversen: voor huishoudgeld van ons huishoudgeld f 10,—; een deel van de kerstgratificatie f 100,—; „heel klein, druppel aan de emmer, stofje aan de weegschaal (Jes. 40 : 15-17)” f 100,—; van de kinderen f 15,—; feestgave f 5,—; van B.W. f 25,—; N.N. f 10,—; A.B.C. te

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstraat 7, Kampen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester: Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs

f 12,— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm

Familieberichten 15 ct. per mm

X. f 25,—; gevonden door Gea Kaspers te Emmen, aangegeven bij de Politie, maar geen eigenaar kwam opdagen f 10,—; opgespaarde stuivers f 25,— en van onze bekende Rika Berghuis stuivers en een aanvulling tot f 10,—.

Verder de giften: 3 van f 2,50; 1 van f 3,—; 12 van f 5,—; 25 van f 10,—; 6 van f 15,—; 13 van f 25,—; 1 van f 13,—; 1 van f 33,—; 1 van f 35,—; 3 van f 50,—; 2 van f 100,—; 2 van f 200,—; 1 van f 142,—.

Totaal: De halve maand december 1966:

Kerken f 589,83

Particulieren f 632,72

Huishoudgeld f 2.724,93

In 1967: Kerken f 390,99

Huishoudgeld f 5.053,31

(kerken en particul.)

(Voor het normale werk van de Stichting werd o.a. een gift van f 1.500,— ontvangen.) Deze en alle anderen, kleine en grote, onze hartelijke dank. Naarmate het einde dichterbij komt stijgt de spanning. Doet U de thermometer oplopen?

Verschenen:

„EENVOUDIG VERHAAL”

van het gebeurde op en rondom de generale synode Delfshaven in de zaak Groningen-Zuid

door

G. v. d. Leeden

afgevaardigde ter genoemde synode.

(Herdruk)

Storten f 1,— per giro 534103 t.n.v. A. de Blois, Schiedam

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

„OPBOUW”

Mogen we de lezers die per halfjaar betalen verzoeken hun abonnementsgelden te gireren op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Ten overvloede vermelden we nog even de prijs.

Voor een geheel jaar f 12,—

Voor een half jaar f 6,—

Studenten betalen f 8,—

voor een geheel jaar

Buitenland f 15,—

Australië per luchtpost f 40,—

Andere landen per luchtpost f 25,—

Mogen we op uw medewerking rekenen?

Hartelijk dank!

De administratie